Utlåtande GrUU 22/2018 rd─ B 11/2018 rd

Grundlagsutskottet

Regeringens årsberättelse 2017

Till revisionsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens årsberättelse 2017 (B 11/2018 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till revisionsutskottet. Tidsfrist: 27.9.2018.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- regeringsråd Kirsi Äijälä, finansministeriet
- valdirektör Arto Jääskeläinen, justitieministeriet
- språkrättsråd Corinna Tammenmaa, justitieministeriet
- överinspektör Pamela Sarasmo, Diskrimineringsombudsmannens byrå
- direktör Kaisa Alanne, Finlands Dövas Förbund rf
- specialsakkunnig Pirkko Selin-Grönlund, Finlands Dövas Förbund rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Enligt grundlagsutskottet ska utskotten följa upp riksdagens uttalanden när de behandlar regeringens berättelse (se GrUB 1/2014 rd).

På förslag av grundlagsutskottet har riksdagen antagit tre uttalanden, som framgår av bilaga 3 till regeringens årsberättelse 2017. Uttalandena gäller språkliga rättigheter för dem som använder teckenspråk (RP 294/2014 rd, GrUB 10/2014 rd, RSv 346/2014 rd), utveckling av valsystemet (RP 55/2014 rd, VLF 1/2015 rd, GrUB 4/2015 rd, RSk 14/2015 rd) och besvärsförbud i ärenden gällande utnämningar till tjänster och tjänsteförhållanden (RSk 22/2015 rd, GrUB 6/2015 rd, TKF 1/2015 rd).

Utlåtande GrUU 22/2018 rd

Språkliga rättigheter för dem som använder teckenspråk

Teckenspråkslagen trädde i kraft den 1 maj 2015. När riksdagen godkände lagen förutsatte den i ett uttalande att regeringen vidtar åtgärder för att de språkliga rättigheterna för dem som använder teckenspråk ska tillgodoses i hela landet på det sätt som avsågs när lagstiftningen om rättigheterna utarbetades.

I februari 2017 tillsatte justitieministeriet en ny samarbetsgrupp för teckenspråk med mandattid fram till slutet av 2018. Gruppen består av företrädare för dels myndigheter, dels frivilligorganisationer. Arbetsgruppen behandlar aktuella teckenspråksfrågor som kommer upp inom statsrådet och satsar på god informationsförmedling mellan de viktigaste aktörerna. Dessutom följer samarbetsgruppen upp hur teckenspråkslagen verkställs och arbetar för större medvetenhet bland berörda aktörer om lagen och hur den ska tillämpas.

Samarbetsgruppen uppdaterar och kommer att genomföra den plan för att förankra teckenspråkslagen som den förra gruppen utarbetade. Planen innefattar åtgärder för att sprida information om teckenspråkslagen och om teckenspråk bland exempelvis tjänstemän på ministerierna och kommunerna, särskilt inom utbildningssektorn och social- och hälsovården. På sina sammanträden har samarbetsgruppen behandlat tolktjänst, service inom social- och hälsovården, riktlinjerna från statsrådets kansli för teckenspråk i ministeriernas kommunikation och inrikesministeriets anvisningar om att beakta teckenspråkiga vid informationsmöten om krissituationer.

Samarbetsgruppen och dess arbete är viktiga när det gäller att genomföra teckenspråkigas rättigheter, framhåller grundlagsutskottet. Vidare noterar utskottet att justitieministeriet 2016 utarbetade en rapport tillsammans med samarbetsgruppen om den samlade situationen för finlandssvenskt teckenspråk.

I utlåtandet om social- och hälsovårdsreformen pekade utskottet särskilt på att de språkliga rättigheterna för dem som använder teckenspråk ska tillgodoses i vården och att myndigheterna och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter är skyldiga att främja möjligheterna för teckenspråkiga att använda och få information på sitt eget språk (GrUU 26/2017 rd, s. 62). Också i planeringen av hur social- och hälsovårdsreformen ska genomföras är det viktigt att se till rättigheterna för dem som använder finskt och finlandssvenskt teckenspråk.

I betänkandet om förslaget till teckenspråkslag säger utskottet att exempelvis rätten att få myndighetsfinansierad tolkhjälp vid behandlingen av ärenden som inleds på myndighetsinitiativ inte alltid tillgodoses, utan att den som använder teckenspråk blir tvungen att själv ordna tolkhjälp (GrUB 10/2014 rd, s. 5). Med hänvisning till inkommen information påpekar utskottet att tolkning måste ordnas på behörigt sätt också exempelvis inom vård och skola. Med tanke på att tolkning är av stor betydelse för jämlikhet och delaktighet bland teckenspråkiga understryker utskottet att läget noga måste följas upp om det görs ändringar som försämrar tolksituationen och att uppdagade brister måste åtgärdas.

De åtgärder som understryks i uttalandet håller fortfarande på att genomföras och kräver insatser. Därför behövs uttalandet fortfarande och bör stå kvar i berättelsen, anser grundlagsutskottet.

Samtidigt understryker utskottet att skyldigheten att tillgodose teckenspråkigas rättigheter gäller ministeriernas ansvarsområden i bred omfattning.

Utveckling av valsystemet

Riksdagen förutsätter i sitt uttalande att en parlamentarisk beredning inleds för att utveckla vårt valsystem och se över vallagstiftningen. I beredningen ska grundlagsutskottets ståndpunkter beaktas. Riksdagen understryker att beredningen ska vara öppen för insyn och att den bör gå ut på att förutsättningslöst och i ett brett perspektiv undersöka olika alternativ för att få valsystemet att fungera på bästa sätt och höja valdeltagandet, förbättra proportionaliteten vid val, sänka den så kallade dolda röstspärren och säkra den regionala representativiteten.

Grundlagsutskottet har behandlat problemen med valsystemet flera gånger (se GrUB 4/2015 rd och hänvisningarna där). Utskottet understryker att den politiska proportionaliteten vid riksdagsval bör säkras och att den så kallade dolda röstspärren bör sänkas så att varje väljares röst tillmäts samma tyngd i valet och så att väljarna i de små valkretsarna kan välja den bästa kandidaten från partiet utan att behöva befara att deras röst går till spillo. Samtidigt vill utskottet lyfta fram att den regionala representativiteten utöver proportionaliteten är en väsentlig princip i vårt valsystem. Därför bör också den regionala representativiteten vägas in när valsystemet vidareutvecklas och reformeras (se GrUB 4/2015 rd, s. 4).

Någon beredning enligt riksdagens uttalande har ännu inte inletts. Justitieministeriet har för avsikt att under den pågående valperioden tillsätta en arbetsgrupp för att behandla en översyn av valsystemet och vallagstiftningen. I överensstämmelse med uttalandet från riksdagen ska arbetsgruppen förutsättningslöst utarbeta förslag till en revidering av valsystemet nästa regeringsperiod. Arbetsgruppen ska ta tag i aktuella förändringar i samhället och samla idéer och alternativa lösningar på de utmaningar som den representativa demokratin står inför.

Uttalandet behövs fortfarande och bör stå kvar i berättelsen.

Besvärsförbud i ärenden gällande utnämningar till tjänster och tjänsteförhållanden

I bedömningen av den tjänstemannarättsliga regleringen har utskottet föreslagit att rätten att överklaga ska kunna utsträckas till beslut om utnämning till tjänst eller tjänsteförhållande (GrUU 18/2011 rd, GrUU 51/2010 rd). I betänkandet om lagen om riksdagens tjänstemän (GrUB 6/2015 rd) upprepade utskottet sin tidigare ståndpunkt. På förslag av grundlagsutskottet förutsatte riksdagen i sitt uttalande att regeringen skyndsamt tar fram en proposition med förslag till lag om ändring av statstjänstemannalagen för att slopa besvärsförbudet i fråga om beslut som gäller utnämning till en statlig tjänst eller ett tjänsteförhållande. I det sammanhanget bör också förslag om ändring av lagen om riksdagens tjänstemän och andra relevanta lagar beredas så att den rättighet som var och en garanteras genom 21 § 1 mom. i grundlagen tillgodoses varje gång beslut fattas om att utnämna någon till en tjänst eller ett tjänsteförhållande inom offentlig förvaltning.

Regeringen har lämnat en proposition med förslag till lag om ändring av statstjänstemannalagen och till vissa lagar som har samband med den (RP 77/2017 rd). I sitt utlåtande om propositionen anser grundlagsutskottet att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Samtidigt

framhåller utskottet att propositionen innebär att besvärsförbud fortfarande ska gälla utnämningar till statens tjänstemannaledning och de centrala sakkunnigtjänsterna. Det handlar om få men viktiga tjänsteutnämningar. Grundlagsutskottet anser att förvaltningsutskottet bör överväga att utsträcka besvärsrätten till utnämningsbeslut av statsrådets allmänna sammanträde (se GrUU 42/2017 rd, s. 5). Propositionen är fortfarande under behandling i förvaltningsutskottet.

Riksdagens kansli bereder för närvarande ett förslag till lag om ändring av lagen om riksdagens tjänstemän. Beredningsgruppen ska bedöma om en överklagandebestämmelse behövs och vad den i så fall ska föreskriva. Enligt uppgifter till utskottet har gruppen ansett det lämpligt att gå vidare med arbetet när det blir klart vad revideringen av statstjänstemannalagen kommer att innebära. Avslutningsvis påpekar utskottet att regleringarna i statstjänstemannalagen till följd av särdragen i riksdagens verksamhet inte nödvändigtvis är direkt tillämpliga på en revidering av lagen om riksdagens tjänstemän (se GrUU 34/2017 rd, s. 4).

I den nuvarande fasen av revideringen av tjänstemannalagstiftningen behövs uttalandet fortfarande och bör stå kvar i berättelsen.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att revisionsutskottet bör beakta det som sägs ovan.

Helsingfors 20.6.2018

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Annika Lapintie vänst
vice ordförande Tapani Tölli cent
medlem Maria Guzenina sd
medlem Anna-Maja Henriksson sv
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Ilkka Kantola sd
medlem Mia Laiho saml
medlem Leena Meri saf
medlem Juha Rehula cent
medlem Wille Rydman saml
medlem Ville Skinnari sd
medlem Matti Torvinen blå
ersättare Ben Zyskowicz saml.

Sekreterare var

utskottsråd Matti Marttunen.